

О.О. Решетов, доц., канд. філос. наук, В.Т. Кирильчук, доц., канд. філос. наук, З.В.Стежко, доц., канд. філос. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Проблеми елліністичної та римської філософії

Криза рабовласницької демократії виявляється в підвищенні інтересу до проблем морально-етичного плану, до суб'єктивної тематики. Ця обставина чітко прослідковується в епікуреїзмі. Епікур (342–270 рр. до н.е.), в цілому дотримуючись атомізму Демокріта, все ж визнає можливість відхилення руху атомів під впливом сили тяжіння, що означало визнання свободи волі. Людина, користуючись свободою, може скерувати своє життя для максимального задоволення, бо саме в цьому є щастя. Епікур вважав, що основна мета філософії — вказати людям шляхи досягнення щастя. Але людям заважає страх перед силами природи, карою богів і страх смерті. Цього можна уникнути, якщо пізнати природу, не вірити в безсмертя душі та втручання богів в людські справи. Доброчинність потрібна не сама по собі, а тільки тому, що сприяє досягненню блаженства — насолоди. Насолода є початком і метою життєдіяльності людини. Але потрібно розрізняти істинні та неістинні, природні та суєтні насолоди. Всяка насолода по своїй природі є благом, але не всяка насолода прийнятна. Дійсно довгими і міцними можуть бути тільки духовні насолоди: знання і дружба. Вища форма блаженства — це стан душевного спокою і незворушності. Мудрість і щастя в тому, що людина досягає незалежності і спокою духу, уникає всього, що приносить страждання. Звідси виходить, що щастя не в гонитві за насолодами, а в свободі від страждань. Лише шляхом довгого навчання і вправ людина може стати мудрою і творити собі щасливе і добродійне життя.

Другою серед елліністичних шкіл філософії був стоїцизм. Засновником цієї школи був грецький філософ Зенон. Представниками стоїцизму були Клеанф, Хрісіпп, Посідоній, римські філософи Сенека (І ст. н.е.), Епіктет та імператор Марк Аврелій (2–3 ст. н.е.). Як і епікурейці, стоїки вбачали основне завдання філософії у побудові етики, що спирається на фізику і на вчення про пізнання — логіку. Природа — це комбінація чотирьох стихій: вогню, повітря, води і землі. Сумішшю вогню і повітря є пневма. Все виникає з вогню і через 10800 років все перетворюється у вогонь. Потім знову виникає Космос і т.д. Світ, Космос є цілісним, замкнутим. Його цілісність передбачає загальну узгодженість і симпатію, повний взаємозв'язок найменшої частинки світу з усім світом. У світі панує необхідність. Для стоїків свобода — це пізнання необхідності. Людина є пасивним знаряддям долі. Тому люди повинні скоритись долі, бути стійкими, мужніми і незворушними, що б не сталося. Як і людина, Космос пронизаний пневмою (душею), він живе і дихає. Пневма — це розум і голос Космосу. Тоді як чистий вогонь — це Бог. Бог стоїків — це вища розумна сила, яка все передбачає, всім керує, все визначає.

Засновником скептицизму був Піррон (360–270 рр. до н.е.). Скептицизм для Піррона — не тільки теоретична позиція, але й спосіб життя. В центрі уваги Піррона — щастя. Для його досягнення потрібно відповісти на три питання:

1. Що є те, що нас оточує?
2. Як ми повинні до нього відноситись?
3. Яку вигоду ми отримуємо від цього відношення?

Оскільки в світі все відносно і змінне, постільки світ і всі речі непізнаванні. А звідси наше відношення до них — в повній відмові не тільки від категоричних, але і проблематичних суджень. З цього слідує незворушність, холонокровність, спокій.

Атараксія (незворушність) Піррона відрізняється від атараксії Епікура тим, що Епікур йшов до неї через просвітництво і знання, а Піррон через відмову від знання. Специфіка скептиків у тому, що вони були вченими серед філософів, їхня діяльність проявлялась насамперед у протиставленні, а отже у виявленні протилежностей і суперечностей. Скептицизм гостро поставив проблему знання та істини, звернув увагу на філософський плюралізм, антидогматизм. Послідовниками Піррона були Енесідем і Агріппа.

Останнім впливовим напрямком античної філософії був неоплатонізм, представники якого — Плотін, Порфирій, Ямвлік, Прокл — у III–V ст. — запропонували оригінальну інтерпретацію платонізму.

Згідно з Плотінієм, ієрархія буття світу постає так, що на вершині знаходиться Єдине, яке неоплатоніки тлумачать як потойбічне, понадрозумне і навіть понадбуттєве першоначало всього сущого, яке непізнанне людським розумом і може бути сприйняте людиною лише в містичному екстазі. Єдине «переповнює» саме себе і шляхом еманції (випромінювання, витікання) виділяє з себе менш повне буття — світовий Розум, світову Душу, Природу (у Плотіна матерія і природа не є тотожними). Внизу знаходиться матерія як антипод Єдиному. До матерії еманція світла не доходить, через те вона є зосередженням усього нікчемного, гріховного. Метою людини, за неоплатонізмом, є звільнення від усього тілесного, досягнення блага — Єдиного шляхом злиття людської душі з божественною сутністю, яке відбувається завдяки містичному екстазу.

Отже, антична філософія вперше висунула і професійно обмірковувала проблеми онтології (вчення про буття), гносеології (теорії пізнання), логіки, антропології тощо. Тому антична філософія мала визначальний вплив на подальший розвиток усієї філософії.

Список літератури

1. Кондзволки В.В. Нариси античної філософії. — Львів, 1993.

Одержано 29.12.10

О.О. Решетов, доц., канд. філос. наук, В.Т. Кирильчук, доц., канд. філос. наук, З.В.Стежко, доц., канд. філос. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Філософія середньовіччя

Якщо антична філософія виникла на ґрунті рабовласницького суспільства, то філософська думка середніх віків належить до епохи феодалізму. Феодальний спосіб життя, на відміну від античності (орієнтованої на предметно-речове бачення світу), формував бачення реальності за образом і «подобою» духу. В цьому плані тогочасна людина постає «духовною» людиною, тобто такою, що усвідомлює себе насамперед «одухотвореною» (такою, що має душу), а не просто тілесною істотою. Тому ключ до розв'язання всіх проблем середньовіччя мислителі шукали в сфері духу.

На цьому ґрунті і починає формуватися нова філософська парадигма, ідейно-світоглядним змістом якої стає духовно-ідеальне тлумачення реальності. Саме буття має «двоїсту природу». Перш за все — це «справжній» (божественний, духовний, небесний, благий) і «несправжній» (земний, плотський, гріховний) світи.